

Alminnelige bestemmelser for hovedgudstjenesten

Fastsatt av Kirkemøtet xxxxx til utelukkende bruk i medhold av kongelig resolusjon 13. oktober 2006 med hjemmel i Kongeriket Norges Grundlov 17. mai 1814 § 16. Om dispensasjon fra ordningen, jf sak KM XX/2011.

- A Regelverk og definisjoner
- B Bestemmelser for den enkelte hovedgudstjeneste
- C Bestemmelser for fastsetting av Lokal grunnordning
- D Avgjørelsesmyndighet

A Regelverk og definisjoner

1. Alminnelige bestemmelser og Ordning for hovedgudstjenesten er *det overordnede regelverket* for Den norske kirkes hovedgudstjeneste.

Med *hovedgudstjeneste* menes gudstjenester på søn- og helligdager som biskopen har forordnet som hovedgudstjeneste i det enkelte sokn, jf. Tjenesteordning for biskoper (TOB) § 3.

Regelverket gjelder bestemmelser for den enkelte hovedgudstjeneste (jf. B) og for fastsetting av menighetens lokale grunnordning for hovedgudstjenester (jf. C) og for avgjørelsesmyndigheten for disse (jf. D).

Regelverket er utformet som

- Alminnelige bestemmelser.
- Liturgiteksten i Ordning for hovedgudstjenesten.
- Rubrikker i Ordning for hovedgudstjenesten.

Regelverket skal sikre en felles ramme for feiring av hovedgudstjenester i Den norske kirke.

Regelverket er forpliktende for personer og organer som har ansvar for menighetens gudstjenesteliv, og kan bare fravikes dersom ordningen selv og de enkelte ledd åpner for det. Biskopen kan etter søknad godkjenne at menigheter fortsetter å bruke liturgi fra 1920 og 1977, enten fast eller et begrenset antall ganger pr år. Godkjenning kan gis for inntil fire år av gangen. Menighetsmøtet skal gis mulighet til å uttale seg før menighetsrådet sender slik søknad.

Regelverket gjelder fra den tid Kirkemøtet har fastsatt.

2. *Alminnelige bestemmelser* for hovedgudstjenesten gjelder også dåp. Bestemmelser til dåp finnes i fullstendig form i innledningsdelen til Ordning for dåp.

3. Alminnelige bestemmelser erstatter

- I Felles veiledning (Generalrubrikker)
- II Hovedgudstjenester på søn- og helligdager.

På sikt vil den også fullt ut erstatte

III Andre gudstjenester bestemt av kirkeåret og

IV Andre gudstjenester uavhengige av kirkeåret,

alt angitt i Gudstjenestebok for Den norske kirke (Verbum 1996).

Kirkemøtet fastsetter nærmere bestemmelser om pkt III og IV.

Alminnelige bestemmelser erstatter også alt tidligere angitt regelverk i Forsøkssaker fastsatt av Kirkerådet fra 1995 - 2010, med de generalrubrikker, alminnelige bestemmelser og rubrikker som inngår i disse.

Dette omhandler forsøkssaker vedtatt i KR 23/95 om

- dåpslys
- alternative menighetssvar og forbønner i ordningen Familiegudstjeneste,
- alternative forbønner i ordningen Høymesse
- forsakelsen i gudstjenesten
- særskilt om nattverd
- valg av salmer utenom Norsk salmebok

Videre gjelder det

- sak KR 57/96 (KR 63/96) tillegg til Norsk salmebok (Salmer 1997)
- sak KR 16/02 plassering av dåp
- sak KR 17/02 konfirmasjonstidens bønner
- sak KM 10/04 / KR 21/05 regional godkjenning av liturgiske forsøk (midlertidig delegasjon til biskopene)
- sak KR 66/05 Prøving av NT-05 i gudstjenesten og
- sak KR 24/06 Forbønn for Sametinget.

4. Definisjoner

Med *liturg* menes ordinert prest, eller annen person som har fått biskopens fullmakt til å forrette hovedgudstjenester.

Med *medliturg* menes alle personer som i tillegg til liturg utfører liturgiske oppgaver i gudstjenesten.

Med *kirkemusiker* menes menighetens kantor eller organist. Ved enkeltgudstjenester (jf del B) gjelder dette tjenestegjørende kirkemusiker og ved fastsettelse av lokal grunnordning (jf del C) den fast ansatte kirkemusiker.

Med *Lokal grunnordning* menes de bestemmelser om utforming av hovedgudstjenester som menighetsrådet fatter vedtak om innenfor rammen av Ordning for hovedgudstjenesten og de bestemmelser som gjelder for denne (jf C).

5. Alminnelige bestemmelser gjelder også for andre gudstjenester som menigheten feirer i tillegg til hovedgudstjenestene, i den grad de omhandler de samme forhold.

B Bestemmelser for den enkelte hovedgudstjeneste

1. Menighetens medlemmer, også barn og unge, bør være delaktige i forberedelse og gjennomføring av hovedgudstjenesten.

2. Liturgen har ansvaret for å lede forberedelsen og gjennomføringen av hovedgudstjenesten i samsvar med

- Ordning for hovedgudstjenesten,
- Lokal grunnordning og
- ordinasjonsløftet, beskrevet i ordning for Vigsling til prestedtjeneste.

Liturgen har rett til å treffe beslutning i alle forhold der beslutningsmyndigheten ikke er lagt til andre enn liturgen (jf Tjenesteordning for menighetsprester § 7).

3. Tjenestegjørende kirkemusiker har sin oppgave knyttet til gudstjenestens musikalske innhold og er ansvarlig for forberedelse og gjennomføring av egne arbeidsoppgaver, samt rådgivning og veiledning av andre medvirkende som utfører musikalske oppgaver i gudstjenesten.

4. Menighetsrådets avgjørelsesmyndighet for hovedgudstjenesten gjelder vedtak i rammen av Lokal grunnordning.

5. Prester bærer alba og stola ved liturgiske handlinger i hovedgudstjenesten. For annen bruk av liturgiske klær, se Retningslinjer for liturgisk drakt.

Liturgen skal før gudstjenesten påse at alt er lagt til rette for at dåp, forkynnelse, forbønn og nattverdfeiring kan skje på en forsvarlig måte i den enkelte hovedgudstjeneste og at den enkelte medliturg har fått nødvendig opplæring. Se Veiledning s. 000.

Klokkeren eller den som utfører klokkefunksjonen, påser at alterbord og tilhørende utstyr er rent og helt, at de nødvendige bøker er lagt på sin rette plass og at de riktige salmenumre er gjort tilgjengelig for menigheten på fastsatt måte. Klokkeren påser også at teleslynge og audiovisuelt utstyr fungerer. Klokkeren kan ha et koordinerende ansvar for andre medliturger.

6. I menighetens hovedgudstjenester benyttes salmer fra godkjent hovedsalmebok, tilleggssalmebok eller Kirkerådets salmedatabase. Inntil to salmer kan velges fra *andre egnede kilder*. For godkjenning, se pkt D 4.

7. Menigheten står under:

- første salme
- lesningen av evangelieteksten, medregnet hallelujavers
- trosbekjennelsen
- påminnelsen om de døde
- nattverdliturgien fra prefasjonsdialogen og frem til utdelingen begynner
- siste salme
- velsignelsen

8. Plassering i gudstjenesten

Det må tas hensyn til kirkens utforming når en skal vurdere plasseringen av medvirkende under gudstjenesten. For at liturgen skal fremtre som gudstjenestens leder, bør liturgen ha en synlig plass i koret eller i nærheten av alteret. Liturgen oppholder seg her når han/hun ikke har bestemte oppgaver.

Når medliturg leser bibeltekster og bønner, skjer dette normalt fra lesepult. Preken holdes normalt fra prekestolen, i særskilte tilfeller fra lesepult eller annet sted i koret.

9. Fotografering, lyd- og bildeopptak til bruk i offentlig sammenheng kan bare skje dersom liturg og kirkemusiker, på forhånd har gitt samtykke til dette.

10. Hovedgudstjenesten har følgende grunnstruktur og hoveddeler: **I. Samling, II. Ordet, III. Forbønn, IV. Nattverd og V. Sendelse.**

Regler vedrørende gudstjenestens hoveddeler er dels utformet som rubrikker tilhørende de enkelte ledd i Ordning for hovedgudstjenesten, dels i det følgende:

I. Samling

Syndsbekjennelsen kan legges enten i samlingsdelen eller i forbønnsdelen. Menighetsrådet kan søke biskopen om at det i stedet for syndsbekjennelse kan brukes godkjent ordning for skriftemål i hovedgudstjenesten.

Når det gjelder dåp, se Ordning for hovedgudstjenesten pkt 7 og dåpsliturgi.

II. Ordet

Tekstlesningen skal hentes fra godkjent tekstbok for Den norske kirke. Evangelieteksten leses i hver hovedgudstjeneste.

Prekenen holdes over evangelieteksten eller annen prekentekest som er fastsatt av Kirkerådet. I særskilte tilfeller kan liturgen velge en fritt valgt bibeltekst som prekentekest. I prekendelen kan det i samråd med liturg legges inn aktualiserende, dramatiserende eller aktiviserende elementer som er nøye samordnet med innholdet i prekenen.

III. Forbønn

Gudstjenestens forbønn bør være lokalt forankret, og fortrinnsvis ledes av en medliturg. Lokalt utformede bønner skal utformes skriftlig og godkjennes av liturg.

IV. Nattverd

Liturgen leder nattverdfeiringen. Liturg som er ordinert prest bærer messehagel.

Brød og vin kan før gudstjenesten settes på alter, på eget sidebord eller bæres inn ved gudstjenestens begynnelse og plasseres enten på alteret eller sidebordet. Liturgen har ansvar for at det er tilstrekkelig og egnet brød og vin til bruk ved nattverden.

Nattverdrødet kan være syret eller usyret brød. Brødet kan gis som oblat, eller det kan brytes fra et felles brød. Det skal være mulig å motta glutenfritt nattverdrødet.

Hvilken som helst type ren, vanlig druevin - hvit eller rød - kan brukes til nattverden. Det kan også brukes avalkoholisert vin av hvilken som helst type. Menighetsrådet avgjør hvilken type vin som skal benyttes. Vin som ikke er avalkoholisert, kan

blandes med opp til 50 % vann, der vedkommende menighetsråd treffer bestemmelse om dette.

Utdeling kan skje ved knefall ved alterringen (felles eller kontinuerlig) eller stående i andre deler av kirkerommet. Stående nattverd gjennomføres slik at hver kommunikant tar med en særkalk fram til utdelingsstedet og mottar vinen i denne. Normalt skal nattverddeltakerne motta både brød og vin til å spise og drikke.

Intinksjon (dypping) kan benyttes ved særskilte anledninger. Bruk av intinksjon avgjøres av sokneprest i samråd med menighetsrådet.

Liturgen kan assisteres av medliturg(er) som er med under forberedelsen av måltidet og utdelingen.

Liturgen avgjør hvilken nattverdbønn som skal benyttes og leder denne. Liturgen messer eller fremsier alltid den innledende prefasjonsdialogen, innstiftelsesordene og hilser menigheten under fredshilsen. En medliturg kan framsi deler av nattverdbønnen.

Ved utdelingen deler liturgen ut brødet.

Brød og vin som blir til overs etter utdelingen skal behandles på verdig vis.

Alle døpte har adgang til nattverden.

Barn eller andre som kommer fram til nattverdbordet, og som ikke ønsker å motta nattverd, velsignes av forrettende prest med håndspåleggelse eller korstegning og velsignelsesord (jf. Ordning for hovedgudstjenesten, ledd 19).

Personer kan nektes regelmessig adgang til nattverden av menighetens prest. Dersom personen er medlem av Den norske kirke, skal saken på forhånd forelegges biskopen.

V. Sendelse

Normalt benyttes den aronittiske velsignelsen på menighetens hovedgudstjenester, og alltid når den feires som høymesse.

Det kan brukes postludium eller salme til avslutning (utgang).

11. Prosesjoner

Inngangs- og utgangsprosesjon

Prosesjon er et liturgisk uttrykk for Guds folks vandring inn i (samling) og vanligvis også ut av kirkehuset (sendelse) på vei mot det evige mål i Guds rike.

Deltakerne i prosesjonen representerer hele menigheten. Gudstjenestens medliturger og eventuelle dåpsbarn/dåpskandidater med følge kan delta i inngangsprosesjonen.

Hvis en bruker prosesjonskors, skal dette alltid bæres fremst i prosesjonen. Dette gjelder også prosesjonslys, som bæres ved siden av hverandre litt bak prosesjonskorset. I

inngangsprosesjonen kan man også bære inn brød og vin, dåpsvannet, tekstboken eller Bibelen og eventuelle gjenstander som symbol for gudstjenestens tema. Liturgen går bakerst.

Dersom ikke gudstjenestens medarbeidere allerede har hatt en samling med bønn for gudstjenesten, ber liturgen en kort bønn før prosesjonen starter.

Inngangsprosesjonen skjer under gudstjenestens preludium/forspill eller inngangssalme. Utgangsprosesjonen skjer under gudstjenestens postludium eller utgangssalme. Liturgen avgjør rekkefølgen av medvirkende ved utgangsprosesjon. Menigheten følger normalt prosesjonen ut av kirken.

Evangelieprosesjon

Evangelieprosesjon kan benyttes ved lesningen av evangeliet. Under evangelieprosesjonen synger menigheten Halleluja- eller salmevers, eller det kan fremføres egnet musikk.

Festprosesjon

Som festtog er prosesjon naturlig ved de kirkelige høytider og på spesielle festdager i menighetens liv, og likedan ved konfirmasjon og vigslingshandlinger.

Før prosesjonen setter seg i bevegelse, ber biskopen, presten eller en annen av deltakerne en kort bønn. Festprosesjon kan ledsages av ringing med alle klokker eller kiming til prosesjonen kommer inn i kirkerommet.

Rekkefølgen i en større prosesjon ordnes gjerne etter alder og kirkelig stilling, slik at f. eks. barn og ungdom går først og liturgen sist.

12. Bruk av lys

Brennende alterlys (og påskelys) symboliserer Kristi nærvær i menigheten. Det brukes bare hvite, levende lys. Etter gammel tradisjon i Den norske kirke har alteret to lysestaker, hver med ett lys. Når det er flere lysestaker og noen av disse ikke brukes under gudstjenesten, fjernes de fra alteret. Der kirkens interiør gjør det naturlig, kan lave lys settes på den ene kortsiden av alteret, eller lysene kan stå f. eks. i staker på gulvet.

Når andre lys i kirken tennes, f. eks. etter lesning av spesielle tekstavsnitt og i tilknytning til dåpen (dåpslys), bør ilden til lysteningen komme fra alterlysene eller påskelyset etter den skikk som er i menigheten. Vedtak om bruk av dåpslys gjøres av menighetsrådet i samråd med menighetens prester. For utdypende regler, se Regler for liturgisk inventar og utstyr.

Påskelyset brukes først og fremst ved påskennattsgudstjenesten. Det kan stå tent i alterområdet ved alle gudstjenester i påsketiden, til og med Kristi himmelfartsdag. Ellers i året kan det stå ved døpefonten og brenne under dåpshandlingen.

Lysholder/Lysglobe kan plasseres på passende sted i kirkerommet, gjerne i koret eller ved inngangen. Utformingen må tilpasses kirkerommet og plasseres brannmessig forsvarlig. Uavhengig av utforming skal lysholderen/lysgloben ha et lys som kan fungere som Kristuslys. Bruken tilpasses lokal tradisjon. For utdypende regler for bruk, se Regler for liturgisk inventar og utstyr.

13. Bruk av kirkens klokker

Regelverket i Gudstjenestebok for Dnk bind 2 videreføres:

13.1 Avgjørelsesmyndighet

I samarbeid med ringer/kirketjener og kirkens prest registrerer menighetsrådet alle eventuelle lokale ringeskikker som går ut over de bestemmelser som er gitt i veiledningenes punkt 2 - 6. Denne oversikt føres inn i kallsboken.

I samråd med ringer/kirketjener og kirkens prest avgjør menighetsrådet hvordan ringebestemmelsene best kan tilpasses vedkommende kirke ut fra foreliggende muligheter (antall klokker) og tidligere praksis. Rådet sørger for at bestemmelsene for den enkelte kirke blir trykt og kunngjort på passende måte.

Menighetsråd og prost ser til at bestemmelsene blir fulgt i praksis.

13.2. Bestemmelser

Kirkeklokkene er utviklet av den kristne kirke for å tjene dens liturgiske liv. Klokkene er egentlig musikkinstrumenter, en del av det liturgiske utstyr, og ringertjenesten er en liturgisk funksjon. De liturgiske funksjoner kirkeklokkene har i en evangelisk kirke, kan sammenfattes under følgende hovedpunkter:

å forkynne Guds ære - å peke oppover på samme måte som også kirketårnet og kirkespiret gjør det;

å samle Guds folk til gudstjeneste;

å kalle Guds barn til bønn og forbønn;

å minne om det evige livs mål hos Gud i himmelen.

De følgende bestemmelser er å anse som et felles minimum alle kirker skal følge. Lokale ringeskikker som går ut over dette minimum, skal holdes i hevd og fortsette som hittil.

Etter måten å bruke klokkene på sonderer man mellom:

Ringing: selve klokken svinger på sin aksel. Dette er den mest vanlige bruk.

Kiming: man slår i rask takt med kolven mot klokkes slag-ring. Dette er for fest og høytid.

Klemting: man slår i langsom takt med kolven mot klokkes slag-ring. Dette er bruken ved sorg o. l.

Når flere klokker skal ringes samtidig:

Man begynner da med den minste av klokkene, deretter den nest minste osv., og hver gang med en pause på 15-30 sekunder. Når man slutter å ringe, stopper man den minste klokken først, deretter den nest minste osv., som da man begynte.

13.3 På vanlige søn- og helligdager

Til hovedgudstjenesten:

To forringinger, vanligvis med den største klokken, hver gang i ca. 5 minutter, til de tider som er lokal sedvane (f. eks. 9 og 10, eller 10 og 10. 30 e. l.).

Sammenringing, med alle klokker, i ca. 5 minutter. Denne ringing kan avsluttes med tre klemt, helst med den største klokken, eventuelt etter liturgiens punkt 1 (forberedelse).

De avsluttende 3 ganger 3 klemt, i tre atskilte grupper, og helst med den største klokken.

Til andre gudstjenester:

Bare sammenringing.

12.4 På spesielle dager og tider i kirkeåret.

På alle høytidsdagene til jul, påske og pinse kimes det til høymesse: umiddelbart etter første og annen forringing og før sammenringingen, med den største klokken i ca. 5+5 minutter - med en pause imellom på 1-2 minutter, slik:

1. forringing

Kiming i ca. 5 min.

Pause 1-2 min.
Kiming i ca. 5 min.
2. forringing
Kiming i ca. 5 min.
Pause 1-2 min.
Kiming i ca. 5 min.
Kiming i ca. 5 min.
Pause 1-2 min.
Kiming i ca. 5 min.
Sammenringing

På høytidsaftenerne, dvs. på julaften, påskeaften og pinseaften, ringes det i ca. 5 minutter og kimes det i ca. 5 minutter avvekslende og med en pause imellom på 1-2 minutter i til sammen en time, vanligvis mellom kl. 17 og 18.

13.5. Ved gudstjenester på hverdager i uken:
Bare sammenringing.

13.6. Ved de kirkelige handlinger

Konfirmasjon:

Det ringes med alle klokkene til prosesjonen kommer inn i kirkerommet.

Vigsel:

Det kan ringes i ca. 5 minutter før og etter handlingen.

Gravferd:

Det klemtes med den største klokken i ca. 5 minutter før sammenringingen, som skjer med samme klokke.

Det kan klemtes mens følget går til graven, og mens kisten senkes, og 3 ganger 3 slag ved handlingens slutt.

Det kan ringes mens følget går fra graven.

Annen bruk av klokkene bør fortsette etter gammel sedvane.

Ordinasjons- og vigslingshandlinger:

Det ringes med alle klokkene eller kimes til prosesjonen kommer inn i kirkerommet.

Kirkevigsel:

Aftenen før ringes og kimes det som på høytidsaftener.

13.7 Kirkekonsserter o. l.

Sammenringing kan skje med en klokke, dersom konserten også inneholder klare liturgiske elementer.

13.8 Klokkespill

Klokkespill kan komme i tillegg til, men aldri istedenfor den foreskrevne bruk av klokkene etter dette regulativ.

C Bestemmelser for fastsetting av Lokal grunnordning.

1. *Menighetsrådet* gis i forhold til tidligere bestemmelser en utvidet avgjørelsesmyndighet for det lokale gudstjenestelivet ved å utarbeide forslag til *Lokal grunnordning* for menighetens gudstjenesteliv. Menighetsrådets vedtak om dette nedfelles i en samlet vedtaksprotokoll.

Lokal grunnordning fastsettes for en bestemt periode, fortrinnsvis 2- 4 år.

Menighetsrådet kan oppnevne et gudstjenesteutvalg som forbereder og utarbeider vedtaksforslag.

Dersom det opprettes et gudstjenesteutvalg, har soknepresten sete i utvalget som leder av menighetens gudstjenesteliv, som fagperson i teologi og liturgikk, og ut fra sitt ordinasjonsløfte (jf *Ordning for Vigsling til prestetjeneste og Tjenesteordning for menighetsprester* (§ 10 andre ledd)).

Kirkemusiker har sete i gudstjenesteutvalget ut fra sitt ansvar for å lede menighetens kirkemusikalske arbeid og som fagperson i liturgikk og kirkemusikk. (Vedrørende kantor, se *Ordning for vigsling til kantor* pkt 9, og *Tjenesteordning for kantor*, § 2).

Før Lokal grunnordning endelig fastsettes, skal menighetens prester, kirkemusikere, kateketer, diakoner og andre ansatte gis anledning til å uttale seg om forslaget. Deretter skal forslaget legges fram for *menighetsmøtet* til drøfting og uttalelse.

Menighetsrådets vedtak om Lokal grunnordning sendes via prosten til biskopen, som godkjenningsmyndighet (jf TOB § 4). Uttalelser fra menighetsmøtet, fra et eventuelt mindretall i menighetsrådet og eventuelt fra soknepresten følger saken.

Den vedtatte lokale grunnordningen skal gjøres tilgjengelig for menigheten, og er å forstå som en bindende ordning. Menighetens hovedgudstjenester skal planlegges og utføres i samsvar med denne.

2. I Lokal grunnordning gjøres vedtak om høymessen og om andre typer hovedgudstjenester. Med andre typer hovedgudstjenester menes hovedgudstjenester som menigheten regelmessig feirer og som kan gjenkjennes med en bestemt profil eller lokalt særpreg.

Menighetsrådet fastsetter ulike typer hovedgudstjenester innenfor rammen av *Ordning for hovedgudstjenesten* med rubrikker. Det kan også brukes liturgisk materiale fra tidligere ordninger som er godkjent til bruk for Den norske kirke, så som *ordning for Forenklet høymesse*, *Prekengudstjeneste* m.v., der *Ordningen for hovedgudstjeneste* åpner opp for det.

Følgende elementer skal være med i alle hovedgudstjenester:

- Salmer
- Inngangsort
- Syndsbekjennelse
- Tekstlesning (Evangelium)
- Preken
- Trosbekjennelse
- Bønn
- Fadervår
- Velsignelsen

Normalt skal det feires nattverd i hovedgudstjenesten.

3. Ved fastsettelsen av de forskjellige typer hovedgudstjeneste tydeliggjøres *hva som er fast og hva som er variabelt*. Disse vedtakene danner rammene for feiringen av hovedgudstjenesten.

Lokalt utformet samlingsbønn og syndsbejennelse som skal brukes *regelmessig* i gudstjenesten, skal sendes via prosten til biskopen, som tilsynsmyndighet (jf TOB § 1).

Menighetsrådet kan vedta å avstå fra å gjøre enkeltvedtak og overlate avgjørelsene til menighetens fast ansatte sokneprest og kirkemusiker, hver på sitt felt. Deretter skal menighetsrådet sende de samlede vedtak til biskopen for godkjenning.

Menighetsrådet har myndighet til å fatte beslutninger om følgende spørsmål:

- utforming av gudstjenestens forberedelsesdel (jf Ordning for høymessen ledd 1)
- hvilke samlingsbønner som skal brukes til hvilke typer gudstjenester
- plassering av, og valg av syndsbejennelse(r) til hvilken type hovedgudstjeneste
- valg av varianter av Kyrie og Gloria
- bestemme om det skal brukes Dagens bønn og eventuelt når
- antall tekstlesninger i de forskjellige typer hovedgudstjenester
- bruk av den apostoliske og/eller den nikenske trosbejennelsen ved høytider og andre gudstjenester.
- valg av forbønner og bønnesvar
- om ordningen med å minnes de døde i etterkant av forbønnen skal brukes
- innsamlingsform(er) av takkofferet
- valg av offerformål
- frembæring av nattverd-gavene
- valg av type druevin, hvit eller rød, avalkoholisert eller med alkohol (jf B9 nattverd, fjerde ledd)
- bruk av syret eller usyret brød/ oblat
- utdelingssted ved nattverden, (ved alterringen eller annet sted i kirkerommet)
- utdelingsform ved nattverd, (jf B9 nattverd, fjerde ledd)
- tekstform i Fadervår
- bruk av Fredshilsenens andre del

Liturgisk musikk

- valg av liturgisk musikk til leddene:
 - Kyrie, Gloria, Halleluja, Credo, bønnesvar, Hilsen (Sursum corda), Hellig (Sanctus), Fadervår, Du Guds Lam (Agnus Dei), Velsignelsen.
- bruk av ulike litanier
- trosbejennelsen (om den skal leses og/eller synges)
- Fadervår (om den skal leses og/eller synges)

4. Retningslinjer for menighetens årsplan for hovedgudstjenester fastsettes i Lokal grunnordning, med utgangspunkt i biskopens foreliggende forordning. Det bestemmes her

- med *hvilken frekvens* de ulike typer for hovedgudstjenesten skal feires
- *i hvilken kirke*
- *på hvilken søn- og helligdag i den enkelte kirke*

Sokneprest leder arbeidet med å utarbeide års- eller halvårsplan. Planen sendes menighetsrådet til orientering.

I kirker hvor det ikke holdes høytidsgudstjeneste på 1. dager, kan høytidsgudstjenesten legges til 2. dag.

5. I Lokal grunnordning gjøres vedtak vedrørende dåp i hovedgudstjenesten:

- frekvens av dåp i hovedgudstjenester
- eventuelle bestemmelser av antall dåpsbarn/dåpskandidater i en og samme gudstjeneste
- dåpens plassering i gudstjenestens struktur

6. I Lokal grunnordning gjøres vedtak om praktiske forhold:

- bruken av kirkerommet før, under og etter gudstjenesten
- bruk av medliturger og andre medvirkende
- eventuell bruk av liturgiske klær for ikke – vigslede medliturger
- bruk av prosesjoner, prosesjonskors, prosesjonslys
- retningslinjer vedrørende privat fotografering, lyd og bildeopptak under gudstjenestens forløp, jf B 8 om godkjenning for offentlige opptak
- andre faste rutiner ut fra lokalt særpreg og behov

D Avgjørelsesmyndighet

1. *Biskopen* fører tilsyn med at de kirkelige råd i bispedømmet utfører sitt arbeid i lojalitet med den evangelisk-lutherske lære (TOB § 1, 3. ledd). Biskopen ser til at prestene forvalter sakramentene, forkynner og selv lever i overensstemmelse med den kristne tro, slik den er uttrykt i vår kirkes bekjennelse og ordninger (TOB §1, 2. ledd).

Biskopen forordner gudstjenester i soknenes kirker i bispedømmet (jf TOB § 3) Dette innebærer blant annet antall gudstjenester i den enkelte kirke og tidspunkt for de forordnede hovedgudstjenester. Dessuten utøver biskopen den myndighet som i liturgiens bestemmelser er tillagt biskopen (TOB § 4).

2. Menighetsrådet vedtar Lokal grunnordning og sender denne via prosten til biskopen. Biskopen ser til at den lokale grunnordning er i overensstemmelse med Ordning for hovedgudstjeneste og melder tilbake om dette. Som tilsynsmyndighet kan biskopen kreve endringer og gi nærmere veiledning om menighetens gudstjenesteliv.

Dersom menighetsrådet fastsetter gudstjenester i Lokal grunnordning utover de forordnede gudstjenester, må eventuelle økonomiske forpliktelser klareres med vedkommende myndighet (bispedømmeråd og/eller fellesråd).

3. Menighetsmøtet avgjør språk og målform for hovedgudstjenesten, også om det i et begrenset antall gudstjenester skal brukes annet språk eller annen målform. Menighetsmøtet avgjør også valg av godkjent salmebok (jf kl § 11).

Menighetsmøtet skal høres før fastsettelse av lokal grunnordning oversendes biskopen, deri også om menighetsrådet ønsker å søke biskopen om bruk av tidligere liturgier (jf A 1). Menighetsmøtet skal også høres om endring av tidspunkt for hovedgudstjenesten. (jf D 1).

4. *Liturgen* har det overordnede ansvaret for forberedelse og gjennomføring av den enkelte gudstjeneste. Uenighet om forhold ved en enkelt gudstjeneste avgjøres av liturgen innenfor rammen av Ordning for hovedgudstjenesten og den lokale grunnordning. Liturgens oppgaver er regulert i Tjenesteordning for menighetsprester.

Kirkemusikerens oppgaver reguleres av arbeidsbeskrivelse tilhørende stillingen. Kantors oppgaver reguleres av arbeidsbeskrivelse og tjenesteordning for kantor.

Gudstjenestelige funksjoner for *kateket* og *diakon* reguleres av de retningslinjer som er utarbeidet for dette.

Liturg avgjør valg av:

- inngangsord
- løftesord etter syndsbejennelse
- annen predikant enn liturgen selv
- prekenform
- nattverdbønn

De medliturger som er medhjelpere ved utdeling av nattverd skal normalt ha oppnådd religiøs myndighetsalder. Soknepresten er godkjenningmyndighet og utsteder en skriftlig godkjenning.

5. *Prest og kirkemusiker* er gjensidig forpliktet til drøfting av spørsmål som griper inn i den andres ansvars- og fagområde. Felles planlegging av menighetens gudstjenester skal tillegges stor vekt. Liturgen skal godkjenne alle tekster og andre innslag som skal brukes i gudstjenesten. Kirkemusiker skal godkjenne de musikalske uttrykk. Der det er uenighet som omfatter begge ansvars- og fagområde, treffes avgjørelsen om angjeldende gudstjeneste av liturg.

6. Kirkerådet kan gi nærmere presiseringer av Alminnelige bestemmelser. Kirkerådet fatter vedtak om Liturgiske forsøkssaker.